

вчиненого проступку, може запропонувати роботодавцю замінити його іншим видом стягнення. Спори, пов'язані з накладенням дисциплінарних стягнень за статутами і положеннями про дисципліну, виключені із підвідомчості КТС.

Вирішуючи спори щодо накладення дисциплінарного стягнення на працівника в судовому порядку, суд перевіряє правильність його накладення, незалежно від того, чи була заявлена позивачем вимога про визнання його необґрунтованим, а також чи надано власнику право притягувати до дисциплінарної відповідальності працівника. Якщо в ході судового розгляду буде встановлено, що дисциплінарне стягнення накладено з порушенням закону, суд обґрунтовує цей висновок у рішенні. Також підлягає вмотивуванню висновок суду про ступінь вини працівника та правильність застосованого стягнення.

З метою винесення законних і обґрунтованих рішень у справах про поновлення на роботі осіб, звільнених за порушення трудової дисципліни, необхідно з'ясувати: 1) у чому конкретно проявилось порушення трудової дисципліни; 2) чи враховувалися власником підприємства тяжкість учиненого проступку, обставини, за яких він був учинений, а також попередня поведінка працівника; 3) чи дотримані власником строки для застосування дисциплінарного стягнення.

Запровадження дисциплінарної відповідальності є цивілізованим способом забезпечення належного виконання суб'єктами трудових відносин своїх трудових обов'язків. Проте цей механізм потребує удосконалення процедури накладення дисциплінарних стягнень в тому числі у частині встановлення строків, що забезпечить ефективність захисту трудових прав як роботодавця так і працівника.

Глава 4.

Процесуальні строки та концептуальні особливості їх застосування в цивільному та господарському процесуальному праві України

§ 1. Поняття процесуальних строків в цивільному та господарському процесуальному праві України, їх види та особливості

Процесуальні строки в судовому процесі мають важливе значення для належного та своєчасного здійснення правосуддя. Вони визначають чіткі терміни, у межах яких учасники процесу повинні виконувати певні процесуальні дії, такі як подання позовів, апеляцій, клопотань, а також виконання інших вимог, що виникають у процесі розгляду справи. Неухильне дотримання процесуальних строків та своєчасний розгляд справи є невід'ємною складовою права на справедливий судовий захист передбачений п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

У цивільному та господарському процесах строки виконують кілька ключових функцій: забезпечення оперативності розгляду справ, належного захисту прав і законних інтересів учасників процесу, сприяють правовій визначеності та передбачуваності, тощо. Встановлення темпоральних меж вчинення тих чи інших процесуальних дії гарантує, що вони здійснюватимуться своєчасно, без зайвого затягування судового процесу. Недотримання процесуальних строків може призвести до негативних процесуальних наслідків та порушення прав та інтересів осіб, що додатково підкреслює їх важливість.

Основне значення процесуальних строків полягає в тому, що вони забезпечують стабільність і визначеність, дозволяючи сторонам належно підготуватися до виконання процесуальних дій. Крім того, строки виконують роль інструменту впливу на учасників процесу,

примушуючи їх виконувати свої обов'язки в межах встановлених термінів, що сприяє досягненню раціональної процесуальної форми.²²⁶

Розглядаючи питання визначення поняття процесуальних строків, слід відзначити, що ні ЦПК України, ні ГПК України не містять конкретного законодавчого визначення даного терміну. Категорія «строк» у цивільному процесуальному та господарсько процесуальному законодавстві вживається у подвійному контексті: як момент часу, і як проміжок часу.

У науковій літературі цивільні процесуальні строки визначаються як часові межі, встановлені ЦПК України для здійснення процесуальних дій судом та учасниками процесу в цивільному судочинстві.²²⁷ Також під цим поняттям пропонується розглядати період часу, визначений нормами цивільного процесуального законодавства або судом, який обчислюється роками, місяцями чи днями, і вказується або через конкретні календарні дати, або через подію, яка неминуче має відбутися. Цей строк визначає можливість або необхідність здійснення процесуальних дій судом і учасниками цивільного процесу, а його закінчення або пропуск може призвести до негативних наслідків для осіб, які беруть участь у справі.²²⁸ Термін «процесуальний строк» визначається як певний проміжок часу, в період якого учасники цивільного судочинства повинні здійснити процесуальні обов'язки.²²⁹ Науковцями також відмічається, що при визначенні поняття процесуальних строків слід враховувати, що час є об'єктивно незалежною категорією. Як необмежена природна категорія, час не може бути прямо пов'язаний з «процесуальними строками», оскільки він відображає природний рух матерії, тоді як процесуальні строки є штучним правовим утворенням. Тому процесуальні строки, з одного боку, є юридичними фактами, а з іншого – встановленими законом або судом часовими межами, в межах яких суд, сторони та зацікавлені особи повинні здійснювати визначені процесуальні дії.²³⁰ З наведених визна-

чень вбачається, що при визначенні цивільних процесуальних строків вказується на те, що вони можуть бути виміряні роками, місяцями або днями. Важливою характеристикою є те, що вони визначаються точно через календарні дати або через подію, що має обов'язково настати і вони безпосередньо впливають на можливість або необхідність здійснення процесуальних дій судом та учасниками справи. Пропуск або завершення цих строків може призвести до негативних наслідків для сторін, що беруть участь у процесі.

У теорії господарсько-процесуального права процесуальні строки розглядаються як встановлені законом або призначений судом, виражені роками, місяцями, днями, годинами і хвилинами проміжки часу, або моменти у часі, визначені точною календарною датою, або вказівкою на подію, яка має неодмінно настати, спрямовані на забезпечення процесуальної економії та оперативності судового процесу, в межах яких суд чи інший учасник судового процесу вправі або зобов'язаний вчинити певні процесуальні дії, або може мати місце настання певних процесуальних наслідків.²³¹ Щодо визначення господарських процесуальних строків то воно містить вказівку на більш точні одиниці виміру часу, такі як години та хвилини, що свідчить про більшу точність і оперативність, необхідні в господарському процесі. Як і в цивільному процесі, строки у господарському процесі визначаються або конкретними календарними датами, або подією, що повинна неминуче відбутися. Основна мета цих строків – забезпечення швидкості та економії часу в судовому процесі. У межах цього строку суд чи інші учасники процесу повинні здійснити певні процесуальні дії, а настання певних наслідків також може бути пов'язане з дотриманням цих строків. Основна різниця в описах полягає в тому, що перше визначення більше зосереджене на правових наслідках для учасників цивільного процесу, у той час як друге визначення наголошує на оперативності та ефективності судового процесу, що особливо важливо для господарських справ.

Згідно положенням Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) слід розрізняти поняття «строк» та поняття «термін». Так, ст. 251 ЦК України визначає, що строк це певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Натомість

укр. наук.-практ. конф., 27 листопада 2009 р., м. Донецьк. Донецьк, 2009. С. 74.

²³¹ Шекера Ю.О. Строки у господарському процесуальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2016. С. 4.

²²⁶ Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. С. 245.

²²⁷ Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. К.: Ін Юре, 2005. С. 179.

²²⁸ Андрийчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. С. 6.

²²⁹ Дейнеко О.В., Дяченко С.В. Актуальні питання поновлення та продовження процесуальних строків у цивільному судочинстві під час пандемії. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. № 9/2020. С. 73. URL: http://lsei.org.ua/9_2020/17.pdf.

²³⁰ Ясинюк М.М. Строки розгляду цивільних справ в окремому провадженні. Матеріали Все-

поняття «термін» слід розуміти як певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення (ч. 2 ст. 251 ЦК України). Відмінності між цими поняттями також стосуються порядку їх визначення. Так, строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами, а термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати (ст. 252 ЦК України). На основі цього, процесуальні строки, що визначають певний період часу для виконання дій, можуть бути порівняні з поняттям «строк» за цивільним законодавством, оскільки вони вказують, протягом якого часу учасники процесу повинні подати заяви, виконати рішення чи виконати інші процесуальні обов'язки. Водночас терміни в процесі – це конкретні дати або події, з настанням яких пов'язані процесуальні дії, як, наприклад, дата судового засідання чи кінцевий термін для подачі апеляції.

Розуміння сутності та порядку функціонування процесуальних строків в судочинстві можливе через аналіз ознак, які їх характеризують. У теорії цивільного процесуального права вказують на наступні ознаки цивільних процесуальних строків: це темпоральна характеристика цивільного судочинства; вони можуть бути періодом у часі, часовим відрізком, проміжком часу, в якому здійснюються процесуальні дії, або певним моментом часу до настання якого потрібно виконати певні процесуальні дії; вони повинні бути закріпленими в ЦПК або встановлені судом; протягом цього строку учасники цивільного процесу, а в деяких випадках і сам суд, повинні виконати, або мають право здійснити певні процесуальні дії або утриматись від виконання будь-яких процесуальних дій.²³² Вченими дослідниками також вказується на те, що основними ознаками, які можуть впливати на правильне розуміння процесуальних строків є те, що цивільні процесуальні строки мають владно-регулятивну юридичну природу, оскільки вони визначаються через правові норми цивільного процесуального права і мають конкретні правові наслідки для учасників процесу; ці строки встановлюються для досягнення цілей цивільного процесу, орієнтуючи на раціональне і ефективне управління часовими аспектами судочинства, зокрема для справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення справ; вони є елементами механізму цивільного процесу-

²³² Ольховик Л.А. Поняття процесуальних строків у цивільному процесі України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 113–115. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/515777.pdf>. С. 115.

ального регулювання; строки мають юридичну силу і забезпечуються державою, адже їх порушення може мати негативні правові наслідки; ці строки як правові засоби нормативного характеру ведуть до певних юридичних наслідків завдяки цілеспрямованому правовому впливу на часові аспекти суспільних відносин у цивільному судочинстві; вони визначають конкретні проміжки часу для вчинення процесуальних дій і не можуть впливати на зміст матеріально-правових відносин; мають публічно-правовий характер і встановлюються законом чи судом, а сторони не можуть їх змінювати за домовленістю; вони обчислюються в одиницях часу, таких як дні, місяці, роки; характеризуються детальністю та імперативністю, що вимагає їх точного обчислення; спрямовані на конкретних адресатів, таких як суд, учасники справи та інші учасники процесу.²³³ Узагальнюючи, процесуальні строки характеризуються тим, що визначають час для здійснення процесуальних дій, мають бути закріплені в процесуальному законодавстві або встановлені судом, протягом цього часу учасники процесу повинні вчиняти або утримуватись від певних дій відповідно до вимог закону.

Щодо класифікації процесуальних строків, то вона здійснюється за кількома критеріями. Так, в залежності від способу встановлення процесуальні строки поділяються на дві групи: 1) встановлені законом (законні строки) та 2) встановлені судом (судові строки). Вказівка на дану класифікацію міститься як в цивільному, так і господарському процесуальному кодексі – «Строки, в межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені, – встановлюються судом» (ст. 120 ЦПК, ст. 113 ГПК). Строки, в межах яких повинні здійснюватися процесуальні дії, є основним елементом для організації судового процесу. Законодавець, встановлюючи ці строки, прагне забезпечити стабільність і передбачуваність судових процедур. Однак у випадках, коли закон не визначає конкретних строків, суд має можливість їх встановити самостійно, виходячи з обставин конкретної справи.

Законні строки – це строки, визначені нормами ЦПК України, в той час як судовий строк встановлюється на розсуд суду.²³⁴ Основною особливістю строків, встановлених законом, є неможливість їх

²³³ Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. С. 11.

²³⁴ Демків Р.Я. Актуальні питання поновлення та продовження процесуальних строків у цивільному процесуальному кодексі України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Випуск 1. 2018. С. 57. (С. 55–63.)

зміни за бажанням учасників правовідносин, за винятком випадків, прямо передбачених законом.²³⁵

Прикладами процесуальних строків визначених законом є: строк постановлення ухвали про відмову у відкритті провадження – не пізніше 5 днів з дня надходження заяви (п. 3 ст. 175 ГПК України, п. 2 ст. 186 ЦПК України); строк подання апеляційної скарги на рішення суду – 30 днів (цивільне судочинство) або 20 днів (господарське судочинство) з дня його проголошення (ч. 1 ст. 354 ЦПК України, ч. 1 ст. 256 ГПК України); строк подання касаційної скарги – 30 днів (цивільне судочинство) або 20 днів (господарське судочинство) з дня його проголошення (ч. 1 ст. 390 ЦПК, ч. 1 ст. 288 ГПК України); строк подання заяви про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації подається – 24 годин з часу виявлення порушення хворим на заразну форму туберкульозу протиепідемічного режиму (ч. 2 ст. 344 ЦПК) та ін.

На відміну від законних строків, строки, що встановлюються судом, визначаються з урахуванням принципів ефективності, доцільності та справедливості. Суд, встановлюючи такі строки, орієнтується на специфіку справи, її складність, а також на необхідність забезпечення прав учасників процесу та гарантування своєчасного виконання процесуальних дій, прагнучи до оптимального балансу між швидкістю розгляду і дотриманням прав учасників. Наприклад, законодавець визначає, що строк для усунення недоліків позовної заяви не може перевищувати п'ять днів (цивільне судочинство) та десять днів (господарське судочинство) з дня вручення ухвали про залишення заяви без руху (ч. 11 ст. 187 ЦПК України, ч. 2 ст. 174 ГПК України).

Отже, законні строки є важливим елементом судового процесу, оскільки вони визначають чіткі часові межі для виконання процесуальних дій згідно з процесуальним законодавством. Ці строки є незмінними і їх не можна змінювати на розсуд учасників правовідносин, що забезпечує правову визначеність і стабільність процесу. На відміну від законних строків, судові строки встановлюються судом і можуть варіюватися в залежності від конкретних обставин справи. Це дає судді певну гнучкість у керуванні процесом, дозволяючи адаптувати строки до потреб конкретної ситуації, зокрема в разі необхід-

ності продовження термінів для більш ретельного розгляду справи чи виконання додаткових процесуальних дій.

В залежності від того кому вони адресовані, процесуальні строки поділяються на три групи: 1) строки для вчинення процесуальних дій судом (суд відкриває провадження у справі протягом п'яти днів з дня надходження позовної заяви або заяви про усунення недоліків (ч. 1 ст. 187 ЦПК України), суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи не пізніше п'яти днів з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків (ч. 6 ст. 174 ГПК України)); 2) строки для вчинення процесуальних дій особами, які беруть участь у справі (відповідач подає відзив в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі (ч. 7 ст. 178 ЦПК України, ч. 8 ст. 165 ГПК України)); строки для вчинення процесуальних дій іншими учасниками процесу – свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом у визначений час (ч. 2 ст. 69 ЦПК України, ч. 2 т. 66 ГПК України). Дана класифікація розкриває різні аспекти управління процесуальними діями в судовому провадженні, зокрема, визначає, хто саме і в який строк повинен виконати конкретні процесуальні дії – чи це суд, учасники справи, чи інші особи, що забезпечує узгодженість процесуальної діяльності у справі.

У теорії цивільного процесу, в залежності від сфери правового регулювання, строки поділяють на строки в позовному провадженні, строки в наказному провадженні, строки в окремому провадженні.²³⁶ Прикладами даних видів строків є: для строків позовного провадження – строк постановлення ухвали про відмову у відкритті провадження у справі не пізніше п'яти днів з дня надходження позовної заяви (ч. 2 ст. 186 ЦПК України); для строків наказного провадження – строк розгляду заяви про видачу судового наказу протягом п'яти днів з дня її надходження (ч. 1 ст. 167 ЦПК України); для строків окремого провадження – строк подання заяви про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації протягом 24 годин з часу виявлення порушення хворим на заразну форму туберкульозу протиепідемічного режиму (ч. 2 ст. 344 ЦПК України).

За аналогією дану класифікацію можна адаптувати і для класифікації процесуальних строків в господарському судочинстві. Згід-

²³⁶ Цивільний процес України: підручник; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. С. 245.

²³⁵ Постанова ВП ВС від 12.09.2019 по справі N9901/120/19. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00986>

но ст. 12 ГПК України господарське судочинство здійснюється у формах наказного та позовного провадження. Відповідно, в залежності від сфери правового регулювання господарські процесуальні строки поділяються на: а) строки позовного провадження (об'єднання справ в одне провадження допускається до початку підготовчого засідання – ч. 3 ст. 173 ГПК України); б) строки наказного провадження (ухвала про відмову у видачі судового наказу постановляється не пізніше десяти днів з дня надходження до суду заяви про видачу судового наказу – ч. 2 ст. 152 ГПК України).

Залежно від характеру встановлених часових орієнтирів виділяють визначені й невизначені строки.²³⁷ Процесуальні строки за чіткістю визначення поділяють на абсолютно визначені, відносно визначені та невизначені. Де точні (або абсолютно визначені) строки – це строки, які чітко встановлюються законом і виконують роль конкретних процесуальних обмежень, що зобов'язують особу до вчинення певних процесуальних дій під загрозою втрати процесуального права. Неуточнені (відносно визначені) строки мають певну невизначеність як щодо їх назви, так і щодо часу їх дії. Однак, попри цю невизначеність, такі строки є швидкоплинними і виконують функцію процесуальної «пружини», що спонукає суд до обов'язкового їх дотримання, керуючись логікою та змістом конкретної процесуальної норми.²³⁸ Абсолютно визначені процесуальні строки – це строки, тривалість яких чітко вказані в процесуальних нормах у цифровому вираженні (строк апеляційного оскарження, строк касаційного оскарження). Відносно визначені процесуальні строки – це строки, тривалість яких прив'язана до настання певної події (строк зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації). Невизначені процесуальні строки – це строки, які не мають чіткого визначення і залежать від конкретних обставин справи або дій учасників процесу. Також при визначенні таких строків можуть використовуватися формулювання «завчасно», «розумний». Наприклад, ч. 3 ст. 69 ЦПК України передбачає обов'язок свідка завчасно повідомити суд про неможливість прибуття до суду.

²³⁷ Цивільне право. Загальна частина: навч. посіб. / [О.С. Аврамова, А.С. Горбенко, Н.О. Горбень та ін.]; за заг. ред. С.О. Сліпченка, О.Л. Зайцева; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2022.

²³⁸ Курило М.П. Щодо можливості уніфікації інституту процесуальних строків у Судовому процесуальному кодексі. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2013. Вип. 16. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2013_16_18_C_103.

ГПК України встановлює, що врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку (ч. 1 ст. 190).

Окрім наведених, науковцями застосовуються й інші критерії класифікації процесуальних строків. Приміром, залежно від місця і ролі в механізмі цивільно-процесуального регулювання цивільні процесуальні строки поділяються на нормативно правові, казуальні (індивідуально-визначені), фактичні; за характером діяльності, що регламентується цивільними процесуальними строками: строки, які регулюють часову тривалість прийняття рішень, строки, які регулюють часову тривалість вчинення процесуальних дій; за формою вираження диспозиції норми права, в якій встановлені цивільні процесуальні строки: уповноважуючі, зобов'язуючі; за тривалістю ЦПК України визначає процесуальні строки від 24 годин до більше трьох років; за функціональним призначенням цивільні процесуальні строки можна поділити на строки як гарантію швидкого і своєчасного цивільного судочинства, строки як гарантія дотримання прав і законних інтересів учасників цивільного судочинства; за місцезнаходженням: процесуальні строки, що містяться у ЦПК України, та процесуальні строки, що містяться в інших законах.²³⁹ В загальному, класифікація процесуальних строків за різними критеріями є важливою для належного застосування та виконання правових норм у судовому процесі. Вона дає змогу чітко розуміти, як різні типи строків повинні застосовуватись до конкретних ситуацій.

Отже, процесуальні строки мають велике значення в судовому процесі, оскільки вони регулюють час, протягом якого учасники судочинства повинні виконати певні процесуальні дії. Ці строки забезпечують організованість судового розгляду, сприяючи його ефективності та своєчасності. Вони допомагають уникати затягування процесу, адже чітко визначають, коли і які дії мають бути виконані. Процесуальні строки також сприяють забезпеченню прав учасників судового процесу. Вони надають можливість кожній стороні своєчасно відреагувати на дії іншої сторони чи суду, подати необхідні документи або клопотання, а також здійснювати інші процесуальні дії.

²³⁹ Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. С. 12.

§ 2. Строки-періоди, строки-моменти, загальні та службові строки, їх поняття та особливості правозастосування в цивільному та господарському процесі

Проблематика дослідження строків-періодів, строків-моментів, загальних та службових строків полягає в необхідності чіткого розуміння їх правової природи та практичного застосування в судовій практиці.

Великий тлумачний словник визначає «період» як проміжок часу, обмежений певними датами, подіями, час, коли відбувається яка-небудь подія, триває дія і т. ін. Слово «момент» тлумачиться як мить, короткий відрізок часу, коли виконується, відбувається якась дія.²⁴⁰

Оскільки існують два основних способи визначення тривалості: як певний період часу та як конкретний момент у часі, логічно поділити процесуальні строки на два типи: строки-періоди та строки-моменти. Такий поділ дозволяє точніше відобразити різницю в характері строків і забезпечити більшу гнучкість у застосуванні процесуальних норм. Строки-періоди вимагають від учасників процесу виконання певних дій протягом визначеного проміжку часу, що дозволяє планувати процес і враховувати часові рамки. Натомість строки-моменти вказують на конкретні точки в часі, коли повинна відбутися дія, що дозволяє уникнути непорозумінь і забезпечує чіткість у визначенні термінів.

Науковцями пропонується включити до ЦПК України норму з визначенням поняття процесуальні строки, яка б відображала ідею про те, що вони включають періоди часу і моменти часу наступного змісту «Цивільний процесуальний строк – це період часу або момент часу, встановлений законом або судом, протягом якого або до настання якого суд та учасники цивільного процесу повинні виконати певні процесуальні дії чи утриматися від виконання будь-яких процесуальних дій».²⁴¹ Включення даної норми дозволить уникнути правової невизначеності та суперечностей у практиці застосування норм ЦПК.

²⁴⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. <https://slovnyk.me/dict/vts>

²⁴¹ Ольховик Л. А. Поняття процесуальних строків у цивільному процесі України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 114. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/515777.pdf>. (дата звернення: 13.01.2024)

Вказівку на існування різних видів процесуальних строків містить визначення господарсько-процесуальних строків як періоду часу, встановленого законом або визначеного судом, що може бути виражений роками, місяцями, днями, годинами чи хвилинами, або конкретного моменту у часі, зазначеного точною календарною датою чи вказівкою на подію, яка обов'язково має статися.²⁴² У даному визначенні присутні два види строків: перші є періодами часу, що мають певну тривалість, а другі визначають конкретний момент у часі, без тривалості.

В цивільному праві також розрізняють дві форми визначення тривалості термінів. Законодавець оперує поняттями строк та термін. Відповідно до положень ст. 251 Цивільного кодексу України строком є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Для кращого розуміння змісту цих понять законодавець наводить їх визначення. А саме, строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати (ст. 252 ЦК України).

Науковцями відмічається, що межу між терміном і строком можна визначити умовно. Строк, на відміну від терміну, має тривалість і містить початковий та кінцевий моменти, які визначають його межі в часі. Таким чином, строк завжди є довшим за термін. Крім того, фізична тривалість терміну не має юридичного значення через його короткість. Розмежування між строками і термінами можна здійснити за тривалістю, юридичним значенням тривалості та можливістю вимірювання.²⁴³

В теорії цивільного процесуального та господарсько-процесуального права оперують поняттями період та момент. Розмежування між строками і термінами схоже на відмінність між періодами і моментами, оскільки строки та періоди мають тривалість і визначені межі в часі, тоді як терміни і моменти позначають конкретні точки в часі без тривалості. Обидва поділи відрізняються за можливістю вимірювання часу і юридичним значенням тривалості. Вважаємо, оптимальним

²⁴² Шекера Ю. О. Строки у господарському процесуальному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2016. С. 4.

²⁴³ Подвірня О. В. «Строки та терміни у цивільному праві: темпоральний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8, С. 67. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/17

є використання понять «строки-періоди» і «строки-моменти» з огляду на те, що строк охоплює як періоди (відрізки часу для виконання певних дій), так і моменти (конкретні точки в часі для здійснення процесуальних дій). Розмежування на строки і терміни штучно ускладнює застосування, оскільки строк, за своєю суттю, є більш універсальним і включає в себе ці два елементи, визначаючи чіткі часові рамки для процесуальних дій.

Спільним між строками-періодами та строками-моментами є те, що вони визначають певні часові межі, протягом яких повинні бути виконані певні процесуальні дії. Водночас вони мають різні юридичні та фізичні характеристики, що дозволяє розрізняти їх за кількома критеріями.

Тривалість є однією з основних відмінностей між періодом і моментом. Період – це певний проміжок часу, що має конкретну тривалість, яку можна виміряти. Цей проміжок часу може бути виражений роками, місяцями, днями або навіть годинами та хвилинами, залежно від конкретної ситуації. Приміром, зауваження щодо технічного запису судового засідання, протоколу судового засідання подаються протягом п'яти днів з дня проголошення рішення у справі (ч. 1 ст. 249 ЦПК, ч. 1 ст. 224 ГПК). Законодавець чітко вказує тривалість проміжку часу протягом якого особа має право вчинити зазначену процесуальну дію. Момент, на відміну від періоду, є конкретною точкою в часі, яка не має тривалості. Це може бути певна дата або час, коли відбувається якась подія чи здійснюється дія. Наприклад, процесуальні кодекси встановлюють, що датою ухвалення рішення є дата його проголошення або дата складення повного судового рішення, якщо воно ухвалене за відсутності учасників справи (ч. 5 ст. 268 ЦПК, ч. 5 ст. 240 ГПК). У даному прикладі момент показує конкретну точку в часі – дату проголошення або складення рішення судом, яка не має тривалості і є визначеною, коли відбувається конкретна подія, а саме – ухвалення рішення.

Ще однією важливою відмінністю між строками-періодами та строками-моментами є їх початковий і кінцевий моменти. Період завжди має чітко визначений початок і кінець, що дозволяє точно визначити межі цього проміжку часу. Наприклад, період, протягом якого суд розглядає справу по суті, становить тридцять днів з дня початку розгляду справи по суті. (ч. 2 ст. 210 ЦПК, ч. 2 ст. 195 ГПК) Це означає, що суд має здійснити всебічний розгляд справи та прийняти рішення в межах цього часу. Строки-моменти ж не мають ні початку,

ні кінця, оскільки це одинична точка в часі, яка не охоплює тривалий проміжок. Це може бути точка, коли відбулася певна подія. ГПК України передбачає можливість розпочати розгляд справи по суті у той самий день, коли закінчується підготовче судово засідання (ч. 6 ст. 183). Тобто суд може негайно перейти до розгляду справи по суті без затримок, якщо підготовчі етапи завершено.

Значення в часі строку-періоду і строку-моменту також має відмінності. Період пов'язаний із тривалістю, що дає можливість здійснювати дії, які відбуваються протягом певного часу. Приміром, протягом двох робочих днів вирішується питання про відвід суддею, який не є частиною складу суду (ч. 7 ст. 40 ЦПК, ч. 7 ст. 39 ГПК). Момент же має значення в контексті певної події або акта, що відбувається саме в цей конкретний час. Тому момент може бути важливим для фіксації певних подій, тоді як період часто використовується для визначення часу, впродовж якого дія повинна відбутися або відбувається.

Строки-періоди і строки-моменти також розрізняються можливістю їх вимірювання. Період завжди можна виміряти – це чітко визначений проміжок часу, який можна порівняти і розрахувати. Наприклад, особи, які не можуть подати доказ у встановлені строки, мають конкретний термін – п'ять днів з дня вручення ухвали, щоб повідомити про це суд із зазначенням причин (ч. 7 ст. 84 ЦПК, ч. 8 ст. 81 ГПК). Це є чітким, вимірювальним проміжком часу, що дає змогу точно визначити, коли потрібно здійснити повідомлення. Момент же не підлягає вимірюванню в тому ж сенсі, оскільки він є конкретною точкою в часі, і вимірювати його тривалість не можна. Наприклад, останній день строку триває до 24 години, але якщо процесуальну дію треба вчинити в суді, де робочий час закінчується раніше, строк закінчується в момент завершення цього робочого часу (ч. 5 ст. 124 ЦПК, ч. 6 ст. 116 ГПК). Цей момент є чіткою точкою в часі, і його тривалість не можна виміряти, оскільки він не має певного проміжку часу.

Забезпечення організації судового процесу, враховуючи як загальні вимоги до процесуальних дій, так і індивідуальні потреби кожної справи – призначення загальних та службових процесуальних строків. Загальні та службові процесуальні строки – це терміни, що використовуються в процесуальному праві для визначення обмежень у часі для виконання певних процесуальних дій або подання документів.

Загальні процесуальні строки – це терміни, що визначаються законом або іншими нормативними актами і поширюються на всіх учас-

ники процесу. Вони встановлюють часові межі для виконання певних дій. Загальні строки є обов'язковими для всіх осіб, що беруть участь у справі. Наприклад, ЦПК України передбачає, що у разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен пред'явити позов протягом десяти днів, якщо інші строки не встановлено законом, а у разі подання заяви про арешт морського судна – тридцяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову (ч. 4 ст. 152). ГПК України встановлює, що подання апеляційної скарги можливо протягом двадцяти днів, а на ухвалу суду – протягом десяти днів з дня його (її) проголошення (ч. 1 ст. 256).

На відміну від загальних строків, які встановлюються для всіх учасників справи, вважається, що службові строки встановлюються для судді та суду.²⁴⁴ Це твердження підкреслює ключову відмінність між загальними та службовими строками. Загальні строки встановлюються для всіх учасників процесу і визначають конкретні часові рамки для виконання певних дій. Вони фокусуються на забезпеченні прав учасників справи, є обов'язковими для них і можуть мати правові наслідки в разі їх порушення. Натомість службові строки встановлюються для суду та судді і стосуються внутрішньої організації роботи суду. Службові строки дозволяють організувати роботу суду, але їх недотримання не призводить до відмови в розгляді справи чи до іншого негативного результату для сторін.

У науковій літературі службові строки називають ще строки судової діяльності, які відрізняються від процесуальних строків за своєю сутністю. Зазначається, що вони не мають впливу на здійснення суб'єктивних процесуальних прав сторонами та іншими особами, що беруть участь у справі. Невиконання службового строку не звільняє суд від обов'язку виконати процесуальну дію або низку таких дій. Службові строки можуть бути подовжені.²⁴⁵ Використання поняття строки судової діяльності як синоніму до службових строків підкреслює їх специфіку: ці строки орієнтовані на організацію роботи суду та виконання конкретних судових процесуальних дій. Службові строки забезпечують лише внутрішню організацію суду і надають можливість контролювати, коли суд повинен виконати певні дії (наприклад,

²⁴⁴ Захарова О.С. Процесуальні строки як гарантія своєчасного розгляду цивільної справи. *Форум права*. 2014. № 4. С. 142–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_4_27

²⁴⁵ Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В.В. Комарова. – Х.: Право, 2011. С. 432.

призначення засідання чи ухвалення рішення). Зокрема цивільне процесуальне законодавство передбачає, що дата і час підготовчого засідання призначаються суддею з урахуванням обставин справи і необхідності вчинення відповідних процесуальних дій (ч. 2 ст. 196). Ч. 1 ст. 248 ГПК України встановлює для суду строк розгляду справи – протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі.

З приводу ролі та доцільності відмежування службових строків в науковій літературі відмічається, що ці строки не є частиною процесуальних правовідносин між судом та особами, що беруть участь у справі, і їх порушення не може бути оскаржене в процесуальному порядку. За своєю суттю, ці строки належать до організаційної сфери судового управління, не мають преклюзивного значення, і правомочності суду та його обов'язки не припиняються у разі їх порушення або прострочення виконання відповідних процесуальних дій.²⁴⁶ Виходячи з даного твердження службові строки не є частиною безпосередніх правовідносин між судом та учасниками справи, тобто їх порушення не має юридичних наслідків для учасників процесу. Якщо ці строки порушуються або прострочуються, це не дає підстав для оскарження, оскільки їх невиконання не припиняє правомочності суду і не впливає на основний процес. Службові строки сприяють ефективності та організації судового процесу. З огляду на це службові строки можна визначити як строки, що встановлюються для здійснення конкретних процесуальних дій або процедур, пов'язаних з організацією судового розгляду і можуть бути змінені або продовжені судом в залежності від обставин справи.

Отже, строки-періоди, строки-моменти, загальні та службові строки є важливими елементами організації судового процесу як у цивільному, так і в господарському судочинстві. Строки-періоди визначають тривалість певних процесуальних дій і мають чітко визначені межі в часі, тоді як строки-моменти є конкретними точками в часі, коли повинні відбутися певні події чи здійснюватися дії. Загальні та службові строки дозволяють забезпечити організацію судового процесу, враховуючи як загальні вимоги до процесуальних дій, так і індивідуальні потреби кожної справи. Загальні строки поширюються на всіх учасників справи і забезпечують рівність у можливості реалізації проце-

²⁴⁶ Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В.В. Комарова. Харків: Право, 2011. С. 432.

суальних прав, тоді як службові строки стосуються суду та суддів і визначають внутрішній порядок здійснення процесуальних дій.

Загалом, ефективне правозастосування строків у цивільному та господарському процесі сприяє забезпеченню прав учасників, своєчасному виконанню процесуальних дій та належній організації судового розгляду справ. Розуміння і правильне застосування цих строків є основою для забезпечення справедливого і ефективного правосуддя.

§ 3. Поняття перебігу, обчислення, поновлення, продовження та закінчення процесуальних строків

Питання перебігу та обчислення строків, а також можливість їх поновлення та продовження безпосередньо впливають на хід судового процесу, гарантують дотримання процесуальних прав і законних інтересів сторін, а також сприяють реалізації принципу правової визначеності та стабільності в судочинстві. Вони є необхідною умовою для забезпечення своєчасного здійснення правосуддя та ключовим елементом правового регулювання, оскільки визначають час, у межах якого повинні бути виконані певні дії учасниками судового процесу.

Для правильного обчислення процесуальних строків вагоме значення має визначення початку їх перебігу. Чітка фіксація моменту, з якого строки починають діяти є важливою оскільки це впливає на визначення їх тривалості, можливість продовження або поновлення. Як в цивільному, так і господарському процесуальному законодавстві визначається, що перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ст. 123 ЦПК України, ч. 1 ст. 116 ГПК України).

Згідно правовим висновкам Верховного Суду, строк як часова категорія характеризується не тільки початковим, а й кінцевим моментом. Так, у справі за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Ожтбрьського районного суду міста Полтави було встановлено, що суди внаслідок неправильного обчислення строку для прийняття спадщини зробили помилковий висновок про відмову у задоволенні позову ОСОБА_1 у частині визнання неправомірними дій нотаріальної контори. У даному випадку проблема полягала у неправильному

обчисленні початку перебігу процесуальних строків, що спричинило помилкове визначення кінцевої дати строку для прийняття спадщини. Також касаційний суд звернув увагу на те, що день, в якому безпосередньо мав місце момент початку перебігу строку, при обчисленні останнього не враховується. Тому оскаржуване судові рішення у цій частині позовних вимог було скасовано із ухваленням нового судового рішення про їх задоволення.²⁴⁷ Цей приклад підкреслює важливість точного визначення моменту початку процесуальних строків для забезпечення справедливості судових рішень.

У зв'язку із запуском підсистеми «Електронний суд» Державна судова адміністрація України надала офіційні роз'яснення щодо початку перебігу процесуальних строків при отриманні процесуальних документів через цю систему. Зокрема відмічається, що перебіг процесуальних строків, початок яких пов'язується з моменту вручення процесуального документу учаснику судового процесу в електронній формі, починається з наступного дня після доставлення документів до Електронного кабінету в розділ «Мої справи».²⁴⁸

У цивільних, адміністративних і господарських справах перебіг провадження розпочинається з моменту подання позову і закінчується винесенням остаточного рішення у справі.²⁴⁹ Момент перебігу процесуального строку є важливим не тільки для практичного здійснення правосуддя, а й для гарантування дотримання прав осіб, адже він чітко фіксує час для вчинення процесуальних дій. Від його правильного визначення залежить дотримання принципу правової визначеності, адже кожна сторона процесу повинна мати чітке уявлення про час, коли їй потрібно подати документи, заяви, чи виконати певні дії.

Правила обчислення процесуальних строків встановлені процесуальним законодавством і зводяться до того, що строки, встановлені законом або судом, обчислюються роками, місяцями і днями, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати (ст. 122 ЦПК, ст. 115 ГПК). Обчислення процесуальних строків у роках, місяцях або днях дає гнучкість у встановленні строків для

²⁴⁷ Постанова ККС ВС від 16.06.2021 у справі № 554/4741/19 <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=97903488&red=100003d6d60b7f9628942c674c29918437d318&d=5>

²⁴⁸ Лист Державної судової адміністрації України № 15-103/22 від 05.01.2022 Про початок перебігу процесуальних строків в Електронному суді. https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/list_petebig_procec_stroki_22.pdf

²⁴⁹ Щодо перевищення розумних строків розгляду справ. Лист Верховного суду України від 25.01.2006 № 1-5/45 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700-06#Text

різних дій у судовому процесі. Наприклад, протягом двох років після припинення чи скасування воєнного стану не допускається вжиття заходів забезпечення позову, якщо відповідачем (боржником) є або має бути юридична особа – оператор критичної інфраструктури (ч. 15 ст. 150 ЦПК, п. 16 ст. 137 ГПК);

строк для примирення подружжя не може перевищувати шість місяців (ч. 7 ст. 240 ЦПК); достатнім для подання звіту про виконання судового рішення є строк, який становить не менше десяти календарних днів з дня отримання боржником відповідної ухвали та не перевищує трьох місяців (ч. 3 ст. 345-2 ГПК); заява про забезпечення доказів розглядається не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду (ст. 118 ЦПК), тощо.

Процесуальні строки також можуть бути визначені через певну подію, яка є неминучою, тобто такою, що обов'язково відбудеться, і не залежить від волі учасників процесу. Це можуть бути такі події, як проголошення судового рішення, набрання судовим рішенням законної сили та ін. Під подією як різновидом юридичного факту пропонується розуміти процесуально-правові явища, які об'єктивно зумовлені сутністю цивільного судочинства та передбачені цивільно-процесуальним законодавством. Це події, що визначають початок або кінець процесуального строку. Така подія є процесуальним фактом, який виконує подвійну функцію: по-перше, вона є підставою для визначення перебігу строку або його завершення, а по-друге, вона встановлює проміжок часу, що не можна визначити конкретною тривалістю або що не піддається точному вимірюванню.²⁵⁰

Наприклад, строк для подання апеляції починається з дня його проголошення (ч. 1 ст. 354 ЦПК, ч. 1 ст. 256 ГПК). Важливим є те, що строки обчислюються за загальними принципами, зокрема початок строку зазвичай визначається з наступного дня після настання певної події, а для правильного обчислення кінця строку враховуються вихідні та святкові дні.

У разі пропуску процесуальних строків процесуальне законодавство передбачає можливість їх поновлення та продовження. Визначення процесуальних строків є ключовим елементом правосуддя, оскільки вони встановлюють чіткі межі для виконання процесуальних дій і дозволяють уникнути затягування справи. Однак система по-

новлення та продовження строків забезпечує можливість коригування ситуацій, коли об'єктивно виникають труднощі, що перешкоджають своєчасному виконанню цих дій.

Поновлення процесуального строку полягає в тому, що суд визнає останнім днем строку, встановленого законом, день вчинення процесуальної дії або подання документа чи доказу, якщо виявлено, що цей строк було пропущено з поважних причин. Тобто суд визнає весь період, що минув від початку перебігу строку до вчинення процесуальної дії, таким, що пропущено з поважних причин. Продовження процесуального строку означає надання судом нового строку для виконання тієї процесуальної дії, яка не була вчинена в межах первісно встановленого строку з поважних причин, при цьому початок нового строку визначається як наступний день після закінчення первісно встановленого строку.²⁵¹

Процесуальний порядок поновлення та продовження процесуальних строків передбачений ст. 127 ЦПК та ст. 119 ГПК. Згідно з цими нормами, суд за заявою учасника справи може поновити пропущений процесуальний строк, якщо визнає причини його пропуску поважними, за винятком випадків, коли процесуальні кодекси встановлюють неможливість такого поновлення. Поновлення строку є важливим інструментом забезпечення прав сторін на захист своїх інтересів у судовому процесі, адже надає можливість відновити пропущені можливості для вчинення процесуальних дій.

Крім того, суд може продовжити строк, встановлений ним самим, за заявою учасника справи або з ініціативи суду, за умови, що ця заява буде подана до закінчення строку. Таке продовження строку сприяє ефективному та справедливому здійсненню правосуддя, дозволяючи сторонам завершити процесуальні дії, що потребують додаткового часу.

Заява про поновлення строку, встановленого законом, розглядається судом, у якому належить вчинити процесуальну дію, що не була здійснена в межах строку, в той час як заява про продовження строку, встановленого судом, розглядається судом, який цей строк встановив. Рішення суду щодо поновлення або продовження строку оформлюється ухвалою, яку надсилають особі, що подала заяву, у разі відмови – не пізніше наступного дня.

²⁵¹ Рожнов О.В. Поняття поновлення та продовження процесуальних строків. *Цивільний процес на зламі століть*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.). Харків, 2016. С. 86.

²⁵⁰ Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Вид. 4-те, перероб. та доп. / За заг. ред. д. ... Ясинка. Київ: Алерта, 2024. С. 296.

Окремо варто зазначити, що пропуск строку не звільняє учасника справи від обов'язку вчинити процесуальну дію, що повинна була бути виконана у межах встановленого строку. Таким чином, поновлення строку не є автоматичним звільненням від обов'язків, а є лише правом для учасника справи здійснити необхідні процесуальні дії, якщо суд визнає причини пропуску строку поважними.

З приводу практики поновлення та продовження процесуальних строків національними судами то це питання здебільшого стосується перевірки дотримання або порушення судом строків надсилання рішення та поновлення процесуальних строків у випадку виявлення несвоєчасного направлення копій судового рішення сторонам. Отже, при поновленні процесуальних строків суд повинен здійснити об'єктивну перевірку за кількома аспектами: чи вживала зацікавлена особа активних дій для реалізації свого права, чи ці дії відбувались у межах встановленого процесуального строку, чи мала місце бездіяльність суду щодо виконання вимог процесуального законодавства, а також чи існує причинно-наслідковий зв'язок між діями зацікавленої особи, діями або бездіяльністю суду та наслідками у вигляді пропуску процесуального строку. Розглядаючи питання про поновлення або відмову в поновленні строку, суд повинен обґрунтовано відповісти на кожен з цих пунктів та відобразити свою позицію в ухвалі.²⁵²

Європейський Суд з прав людини наголошує, що для забезпечення належного правосуддя та принципу юридичної визначеності важливо, щоб норми, які регулюють строки подання скарг, були чіткими та передбачуваними. У справі, що розглядалася, заявниця не подала скаргу в межах визначеного строку, через що її клопотання про поновлення цього строку було відхилене через відсутність обґрунтованих підстав. Однак ЄСПЛ зазначив, що заявниця та її представник діяли сумлінно і не була встановлена вина заявниці в пропуску строку подачі касаційної скарги. Хоча пояснення Уряду щодо відмови поновити строк були обґрунтованими, Суд підкреслив, що застосування процесуальних обмежень національним судом не було очевидним для заявниці, що порушує принцип юридичної визначеності.²⁵³ Отже, норми,

²⁵² Селіванов М.В. Підстави поновлення процесуальних строків. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доп. учасників наук.шпракт. конф., присвяч. світлій пам'яті О.А. Пушкіна, Харків, 25 трав. 2018 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2017. С. 206, 207.

²⁵³ Рішення у справі «Мушта проти України» (Заява № 8863/06) від 18.11.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_660#Text – п. 47.

які регулюють строки подачі скарг, повинні забезпечувати належне правосуддя і принцип юридичної визначеності. Це означає, що сторонам слід бути впевненими, що ці норми будуть застосовані відповідно до закону і не будуть перешкоджати здійсненню правосуддя.

При обчисленні процесуальних строків важливим є врахування часу їх закінчення – моменту, коли встановлений законом або судом строк для вчинення процесуальної дії завершено. З огляду на зміст ст. 124 ЦПК та 116 ГПК закінчення процесуального строку залежить від способу його визначення. Так, строки, що визначені роками, закінчуються в відповідний місяць і число останнього року строку, що дозволяє уникнути непорозумінь щодо визначення дати завершення строку. Якщо ж строк обчислюється місяцями, то він закінчується в відповідне число останнього місяця, але якщо такого числа в місяці немає (наприклад, 31 числа не існує в лютому), то строк вважається завершеним в останній день цього місяця.

У разі, якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, останнім днем строку вважається перший робочий день після цього. Це забезпечує, щоб учасники процесу не втратили можливість виконати необхідні дії через календарні обмеження. Також, коли кінцевий строк пов'язаний із подією, яка повинна неминуче настати, строк закінчується наступного дня після настання цієї події.

Останній день строку триває до 24 години, однак якщо процесуальна дія повинна бути виконана в межах робочого часу суду, то строк закінчується в момент завершення цього часу. Це дозволяє зважити на реальні умови роботи судів і точніше визначити межі строку. Також важливо, що строк не вважається пропущеним, якщо заяву, скаргу чи інші документи було надіслано поштою або передано іншими засобами зв'язку до закінчення строку. Це правило забезпечує можливість своєчасного виконання процесуальних дій, навіть якщо особа не могла безпосередньо подати документи до суду в останній день строку.

В контексті дослідження процесуальних строків слід зазначити і про можливість їх зупинення. Відповідно до законодавчих положень, зупинення провадження у справі зупиняє перебіг процесуальних строків, а з дня відновлення такого провадження продовжується і перебіг строків (ст. 125 ЦПК, ст. 117 ГПК). З приводу зупинення провадження у справі, а відповідно і зупинення перебігу процесуальних строків, Верховний Суд відмітив, що таке рішення суду має бути

доцільним та належним чином мотивованим. Суд повинен оцінити ймовірні наслідки такого, зокрема у контексті захисту прав позивача обраним ним способом, а також можливість виконання рішення в майбутньому, що відповідає завданню судочинства та не спричинить безпідставного затягування строків розгляду справи.²⁵⁴ Відтак, це може зашкодити ефективності правозастосування та спричинити порушення принципу розумності у дотриманні процесуальних строків розгляду справи.

Отже, питання перебігу, обчислення, поновлення, продовження та закінчення процесуальних строків є важливими аспектами забезпечення ефективного та справедливого правосуддя. Чітке розуміння і правильне застосування процесуальних строків дозволяє гарантувати права учасників процесу, забезпечити належний захист прав та інтересів осіб, що беруть участь у судовому процесі, а також запобігти зловживанням процесуальними правами. Норми щодо обчислення процесуальних строків сприяють забезпеченню справедливості та юридичної визначеності в судовому процесі, даючи учасникам чітке розуміння того, коли саме повинні бути вчинені необхідні дії і що робити у випадку обставин, які можуть вплинути на дотримання цих строків.

§ 4. Поняття «розумні строки» та критерії їх визначення

У сучасному правовому контексті однією з важливих категорій, що визначають ефективність та справедливість судових процедур, є поняття «розумні строки». В процесуальних галузях права це поняття відноситься до тривалості певних юридичних процесів, таких як розгляд справ, виконання зобов'язань або реалізація прав та обов'язків учасників судового процесу.

Розумні строки є важливим елементом, який сприяє забезпеченню прав і свобод осіб, адже непомірно тривалі процеси можуть порушувати принципи своєчасності, справедливості та ефективності судочинства. Визначення терміну «розумні строки» є гнучким та за-

²⁵⁴ Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 160/12705/19 (адміністративне провадження № К/9901/38118/21). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=103027454&ed=1000031e39776abcd0838cfdb56bf5bd58167f&d=5>

лежить від конкретних умов справи, особливостей правового спору, специфіки галузі права та інших факторів.

Відповідно до вимог ст. 2 ЦПК України завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Своєчасне вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду зазначається також серед завдань господарського судочинства (ст. 2 ГПК України). А розумність строків розгляду справи судом є однією із засад (принципів), як цивільного, так і господарського процесу.²⁵⁵

Щодо визначення самого поняття «розумні строки», законодавець передбачає, що суд має встановлювати такі строки для вчинення процесуальних дій, які є розумними (ч. 1 ст. 121 ЦПК України, ч. 1 ст. 141 ГПК України). Це означає, що строк має бути достатнім для здійснення процесуальних дій з урахуванням конкретних обставин справи та відповідати основним завданням цивільного судочинства, зокрема, забезпеченню ефективного, справедливого і своєчасного розгляду справ. Розумні строки повинні враховувати не лише технічні моменти (наприклад, необхідний час для подання документів чи проведення експертиз), а й більш загальні аспекти, такі як складність справи, кількість сторін, обсяг матеріалів, а також можливі затримки, які не залежали від волі учасників процесу чи суду. При цьому строк має бути таким, щоб не ставити надмірних перешкод для здійснення правосуддя, але водночас забезпечувати дотримання прав та інтересів усіх учасників процесу.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) забезпечує право кожної особи на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку. Цей розгляд має здійснюватися незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи або при розгляді кримінального обвинувачення, яке пред'являється особі (ст. 6). Таким чином, Конвенція закріплює одне з основних прав, яке гарантує особі право на судовий захист, в тому числі через встанов-

²⁵⁵ Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>, ст. 2; Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>, ст. 2.

лення розумного строку для розгляду справи. У п. 1 ст. 6 Конвенції підкреслюється важливість дотримання принципу розумних строків як складової частини права на справедливий судовий процес. З цього приводу науковцями відмічається, що поняття «розумного строку» розгляду справи за п. 1 ст. 6 Конвенції є досить складним, оскільки в практиці ЄСПЛ не визначені чіткі часові межі. Водночас «розумність строку» розгляду справи оцінюється з урахуванням кількох факторів: складності конкретної справи, поведінки заявника та відповідних державних органів, а також особливого правового становища особи, яка звертається за захистом своїх порушених прав.²⁵⁶

У процесуальному законодавстві України поняття «розумний строк» та «свочасний розгляд» є синонімічними і мають на меті визначити найбільш короткий строк, необхідний для розгляду справи. Це означає, що розгляд має бути проведений таким чином, щоб суд міг повно та всебічно дослідити подані сторонами докази, уважно оцінити аргументи учасників процесу і прийняти обґрунтоване та законне рішення. Поняття «розумний строк» не обмежується лише процесуальними діями суду, як-от розгляд справи чи врегулювання спору за участю судді. Воно також включає аспекти, що стосуються учасників процесу, такі як проведення судових дебатів чи виконання судового рішення суб'єктами владних повноважень.²⁵⁷ Розумність строку повинна оцінюватись через призму наведених вище критеріїв на предмет можливості розгляду справи протягом більш або менш тривалого строку. Відтак, навіть значна тривалість розгляду справи може бути визнана розумною, з урахуванням певних індивідуальних обставин. Тут слід приділити особливу увагу тому, які саме причини сприяли більш тривалому розгляду справи та пропуску строків, встановлених законодавством.²⁵⁸

Критерії визначення розумних строків є складними і багатоаспектними, адже вони охоплюють не лише фактичну тривалість процесу, а й оцінку об'єктивних обставин, що впливають на час, необхідний для здійснення правосуддя або виконання зобов'язань.

²⁵⁶ Гончаренко О. А. «Розумний строк» розгляду справи у практиці Європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2012. № 3. С. 130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

²⁵⁷ Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 1/2705/19 (адміністративне провадження № К/9901/38118/21). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=103027454&red=100031e39776abcd0838cfd56bf5bd58167f&d=5>

²⁵⁸ Постанова ВП ВС від 12.09.2019 по справі N9901/120/19. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=81858227&red=100003a0b8135e1e480db498d6789cdadac677&d=5>

Роз'яснюючи питання визначення та дотримання розумних строків розгляду справи, Верховний Суд відмічає, що критерії для оцінки розумності строку розгляду справи є універсальними для всіх типів справ (цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних). До них належать складність справи, поведінка заявника та органів державної влади, зокрема суду. Відповідальність держави за затягування провадження виникає, зазвичай, у випадку нерегулярного призначення судових засідань, великих інтервалів між ними, затримки при передаванні справи між судами, відсутності заходів дисциплінування сторін, свідків та експертів, а також необхідності додаткових розслідувань або нових судових розглядів.²⁵⁹

У рішеннях ЄСПЛ розумність тривалості процесу розгляду і вирішення справи оцінюється з урахуванням конкретних обставин справи та відповідно до критеріїв, встановлених судовою практикою.

Щодо критерію складності справи то він включає як фактичні, так і правові питання, які вимагають детального розгляду, а також необхідність залучення додаткових ресурсів, наприклад, для збору документів чи вирішення специфічних правових питань, що виникають у процесі. Так, у справі Бараона проти Португалії уряд, мотивуючи тривалий розгляд справи заявника посилався на те, що державний радник змушений був звертатися за продовженням термінів через труднощі з отриманням необхідних документів, оскільки факти справи сягають періоду революції; до цього додавалися складні правові питання та необхідність державного радника розробити спільну політику для подібних справ. Було констатовано, що попри те що справа дійсно містила питання фактів і права певної складності, яке розглядалося на трьох рівнях юрисдикції протягом майже трьох років, тим не менше, процедурні кроки, вжиті судом мали попередній характер і тому не виправдовують витрачений час.²⁶⁰ Європейський суд з прав людини визнав, що тривалість судового розгляду була надмірною і порушувала принцип розумного строку. Суд підкреслив важливість дотримання розумних строків у всіх судових провадженнях.

Щодо самої складності справи, то вона може залежати як від фактичних обставин, так і від правових аспектів, зокрема, від характеру фактів, кількості питань, відстані між подіями та процесом, чисель-

²⁵⁹ Щодо перевищення розумних строків розгляду справ. Лист Верховного суду України від 25.01.2006 № 1-5/45 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700-06#Text

²⁶⁰ Case of Baraona v. Portugal (Application no. 10092/82) 8 July 1987 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-73698, П. 49, 50.>

ності свідків, міжнародних факторів, приєднання інших справ або осіб, а також від складності доказування, обсягу фактів, зміни підстав позову чи вимог та кількості наданих доказів.²⁶¹

Іншим критерієм, який впливає на тривалість судового провадження є поведінка заявників. У вищезгаданій справі Бараона проти Португалії поведінка заявника полягала в поданні другої апеляції, що призвело до призупинення процесу на майже три роки, значно затягнувши розгляд справи. Хоча його дії були виправданими, вони ускладнили хід процесу та спричинили його затримку. Проте основною причиною порушення розумного строку розгляду стало втручання державних органів. Зокрема, затримка виникла через п'ять запитів державного радника щодо продовження термінів, що спричинило більш ніж дві роки затримки. Однак, навіть враховуючи наявність законної можливості для державного радника просити про продовження строку, це не звільняє державу від відповідальності за затримки. Як результат, складність справи та поведінка заявника не мали суттєвого впливу на тривалість процесу, а основною причиною затримки стали дії органів влади.²⁶²

Аналізуючи вплив дій заявниці на тривалість розгляду справи у справі Карнаушенко проти України, ЄСПЛ зазначає, що, хоча затримка з її боку та зміна первісних позовних вимог мали місце, ці фактори не можуть бути виправданням для надмірної тривалості судового процесу, який тривав вісім років. Незважаючи на те, що ці обставини могли певним чином вплинути на затримку, вони не є достатніми для пояснення такої довготривалої тривалості розгляду. Суд також підкреслює, що заявниця оскаржувала рішення вищих інстанцій у 2003, 2005 та 2006 роках, але вона не може бути звинувачена за використання права оскаржувати рішення, яке гарантується національним законодавством, оскільки це є її правом для захисту власних інтересів.²⁶³ Тобто, заявниця діяла в межах доступних їй правових можливостей.

З огляду на прецедентну практику ЄСПЛ «розумність» тривалості провадження має оцінюватися у світлі обставин справи та з посилан-

²⁶¹ Гончаренко О. А. «Розумний строк» розгляду справи у практиці європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2012. № 3. С. 128.

²⁶² Case of Baraona v. Portugal (Application no. 10092/82) 8 July 1987 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=00173698>. П. 49, 50.

²⁶³ Карнаушенко проти України. (Заява N23853/02). 30 листопада 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_125#Text. п. 53.

ням на такі критерії: складність справи, поведінка заявника та відповідних органів влади а також важливість предмету спору для заявника.²⁶⁴ Дане положення використано і для обґрунтування рішення у справі «Закарпатська обласна спілка споживчих товариств та інші проти України». У даній справі ЄСПЛ не встановив порушення п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з необґрунтованою тривалістю провадження. Суд зазначив, що предмет спору не був терміновим і, отже, не вимагав негайного розгляду. Основні затримки в процесі тривали близько двох років і дев'яти місяців, і вони відбулися під час розгляду справи в суді першої інстанції. Перша організація-заявниця не заперечувала, що затримки сталися через її власні дії, і, відповідно, держава не несе за них відповідальності. Окрім того, решта періоду – близько чотирьох років і восьми місяців – не свідчить про необґрунтовані затримки.²⁶⁵ Отже, суд встановив, що затримки не були необґрунтованими, оскільки справа не мала термінового характеру і основні затримки сталися через дії самих заявників. Це важливий аспект, оскільки сама держава не може нести відповідальність за затримки, що виникли через поведінку сторін, які, можливо, не діяли оперативно чи належно. Загалом, підхід ЄСПЛ вимагає об'єктивної оцінки ситуації, і кожна справа повинна розглядатися індивідуально з урахуванням конкретних обставин, що допомагає досягти справедливого рішення, яке відображає баланс між правами заявника та обов'язками органів влади.

У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (КМРЄ) CM/Rec(2007)7 підкреслюється важливість вжиття державними органами заходів та виконання своїх обов'язків протягом розумного строку. Відмічається, що органи влади повинні діяти швидко і ефективно, не затягуючи процеси, щоб забезпечити належне виконання прав та обов'язків громадян. Затримки в адміністративних процедурах можуть негативно вплинути на ефективність правосуддя та права осіб, тому вони повинні бути мінімальними та обґрунтованими.²⁶⁶

Оцінюючи розумність та обґрунтованість тривалості судового провадження у справі Мухін проти України, ЄСПЛ вказує на те, що

²⁶⁴ Case of Frydlender v. France. (Application no. 30979/96). 27 June 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58762>. п. 42–44.

²⁶⁵ Case of Zakarpattya Regional Union of Consumer Cooperatives and others v. Ukraine (Applications nos. 65719/10 and 2 others). 15 September 2022 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-223350%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-223350%22]})

²⁶⁶ Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration (Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies) URL: <https://rm.coe.int/16807096b9>

справа була чотири рази направлена до суду першої інстанції. Ці повторні направлення, ймовірно, стали результатом помилок національних судів, а не через дії заявника. ЄСПЛ підкреслює, що, хоча він не може оцінювати якість судової практики внутрішніх судів, постійні відстрочки в межах одного провадження можуть свідчити про серйозні проблеми в правовій системі. Оскільки Уряд України не надав жодних пояснень, які могли б змусити Суд змінити свою позицію, це підтверджує, що затримки в процесі не є обґрунтованими та можуть вказувати на проблеми в ефективності судового провадження.²⁶⁷ У даній справі постійні затримки та відстрочки в межах одного провадження вказують на проблеми в організації судового процесу, які не можуть бути пояснені лише складністю справи, що підтверджує факт порушення засад своєчасного розгляду справи.

Відповідно до прецедентної практики розумність тривалості провадження повинна оцінюватись у світлі конкретних обставин справи з урахуванням критеріїв, напрацьованих ЄСПЛ, зокрема, складності справи, поведінки заявника і відповідних державних органів та важливості предмета спору для заявника.²⁶⁸ Так, у справі Фрідлендер проти Франції заявник, поскаржився на те, що розгляд його справи у національних судах тривав занадто довго, порушуючи принцип «розумного строку» розгляду справи. ЄСПЛ погодився з заявником, зазначивши, що тривалість судового процесу була надмірною і не відповідала вимогам статті 6 Конвенції, яка гарантує право на справедливий і своєчасний судовий розгляд. ЄСПЛ також вказав на те, що договірні держави повинні організувати свої правові системи так, щоб їх суди забезпечували кожному право на остаточне рішення щодо цивільних прав та обов'язків у розумний строк.²⁶⁹ Це рішення підкреслює, що тривалість судового процесу повинна бути такою, щоб не порушувалася ефективність правосуддя, і затримки в судових провадженнях не повинні бути надмірними або необґрунтованими.

Питання щодо своєчасного розгляду справи та факторів, які впливають на нього також порушувались у справі Карнаушенко проти України. Заявниця на національному рівні вимагала понов-

²⁶⁷ Рішення у справі Мухін проти України (заява N 39404/02) від 19.10.2006 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_119#Text. П. 40.

²⁶⁸ Рішення у справі Науменко проти України (заява N 41984/98) від 09.11.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_353#Text

²⁶⁹ Case of Frydlander V. France (Application no 30979/96) from 27 June 2000 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58762>. п. 45

лення на роботі та виплати заробітної плати за час вимушеного прогулу. Особливо важливо, що її заробітна плата була основним джерелом доходу не тільки для неї, але й для її двох доньок, що підкреслює серйозність ситуації для її родини. ЄСПЛ також наголосив, що працівник, який вважає, що його незаконно відсторонили від роботи, має важливий особистий інтерес у якнайшвидшому вирішенні питання щодо законності такого рішення. Тому вирішення трудових спорів має бути дуже ретельним і швидким, оскільки такі ситуації можуть суттєво вплинути на життя людини та її родини.²⁷⁰ У цій справі ЄСПЛ звернув увагу на те, що хоча певні затримки могли бути зумовлені діями самого заявника, основною причиною затягування процесу стали помилки та недостатня ефективність судової системи. Суд підкреслив, що тривалість судового розгляду була надмірною і порушила права заявника на ефективний доступ до правосуддя.

Питання важливості справи для заявника як фактору, який впливає на визначення розумності тривалості провадження у справі порушено і у справі Науменко про Україну. Зокрема, ЄСПЛ зазначає, що заявниця подала позов щодо компенсації за зменшення розміру її пенсії та пільг, які вона отримувала як ліквідатор наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Враховуючи фінансове становище та стан здоров'я заявниці, Суд підкреслює, що для неї вирішення цієї справи було критично важливим, оскільки питання компенсації безпосередньо впливало на її життєві умови та добробут, і тому було необхідно якнайшвидше отримати рішення по справі.²⁷¹

У справі Мілазі проти Італії у якості критеріїв розумної тривалості строків аналізується політичне та соціальне підґрунтя, точніше контексту, в якому відбувалася судова справа. У цій справі Уряд стверджував, що затримки в процесі були обумовлені політичними та соціальними заворушеннями, які вимагали застосування спеціальних заходів, і що ці затримки дозволили заявнику скористатися амністією. Проте, ЄСПЛ не визнав ці фактори достатніми для виправдання затримки, яка тривала майже десять років, зокрема після завершення заворушень. Суд також звернув увагу на те, що вирок був ухвалений

²⁷⁰ Справа Карнаушенко проти України (заява N 23853/02), від 30 листопада 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_125#Text – п. 56.

²⁷¹ Справа Науменко проти України (заява N 41984/98) від 09.11.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_353#Text С. 85.

лише через п'ять років після оголошення амністії, що ще раз підкреслює необґрунтовану тривалість процесу.²⁷²

Частиною реформ, спрямованих на підвищення ефективності та справедливості судової системи, забезпечення розумних строків розгляду справ було запровадження Верховним Судом політики пріоритетного розгляду справ. Дана політика передбачає визначення та обробку справ залежно від їх важливості та терміновості. Всі справи, які надійшли до Верховного Суду і передані з Вищого адміністративного суду України та Верховного Суду України слід класифікувати і відносити до однієї з чотирьох категорій пріоритетності. Так, перша категорія пріоритетних справ включає ті, де існує загроза життю чи здоров'ю позивача, або коли розгляд справи безпосередньо впливає на його фізичний стан. До цієї категорії також належать справи, в яких є клопотання про особливі життєві обставини фізичної особи, а також ті, що стосуються загрози благополуччю дитини. Друга категорія пріоритетних справ охоплює типові справи, а також ті, які повинні бути передані на розгляд Великої Палати Верховного Суду. До цієї категорії відносяться справи, що стосуються касаційних скарг на процесуальні рішення, а також справи за касаційними скаргами фізичних осіб до органів влади у питаннях соціального захисту та спорів щодо публічної служби. Третя категорія пріоритетних справ включає ті, що стосуються системних недоліків у правовій системі держави, для яких ще не була сформована усталена правова позиція Верховного Суду. До цієї категорії відносяться також справи, що торкаються унікальних проблем застосування норм матеріального та процесуального права судами попередніх інстанцій. Крім того, сюди належать справи, у матеріалах яких є клопотання про примирення сторін або про відмову від касаційної скарги (адміністративного позову чи заяви). Четверта категорія пріоритетних справ охоплює ті, що стосуються правових питань, з яких Верховний Суд вже висловив свою позицію, або сформував нову (переглянуту) правову позицію, особливо у зразкових справах.²⁷³ Планується щорічний або за потребою перегляд цієї політики для того, щоб забезпечити її відповідність змінюваним умо-

²⁷² Справа Міласі проти Італії. (заява № 10527/83) від 25 червня 1987 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57539> – П. 19.

²⁷³ Пріоритетність розгляду справ, які надійшли до КАС ВС та передані з ВАСУ. За рішенням зборів суддів Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді від 27.07.2018 р. № 8 URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/konferencii/2018_09_27_infograf

§ 5. Процесуально-стадійні строки та особливості їх правозастосування
вам судової практики, законодавчим нововведенням та реальним потребам судової системи.

Отже, поняття «розумні строки» є фундаментальним для забезпечення справедливості та ефективності судового процесу в цивільному та господарському судочинстві. Воно відображає необхідність балансу між оперативністю розгляду справи та належним виконанням усіх процедурних вимог, що гарантують правильність і обґрунтованість судового рішення.

Критерії визначення розумних строків в цивільному та господарському судочинстві мають як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. До об'єктивних факторів належать складність справи, необхідність залучення додаткових доказів, завантаженість суду та кількість учасників у справі. Суб'єктивні фактори включають поведінку учасників процесу, активність сторін, своєчасність подачі документів та дій суддів і апарату суду.

Забезпечення розумних строків в цивільному та господарському судочинстві має на меті не лише оперативне вирішення спорів, але й гарантування якості правосуддя, захист прав осіб та довіри до судової системи.

§ 5. Процесуально-стадійні строки та особливості їх правозастосування

Процесуально-стадійні строки – це строки, які визначають порядок та терміни виконання процесуальних дій у межах тієї чи іншої стадії судового чи іншого юридичного процесу. Вони встановлюються законодавством або судом для кожної окремої стадії процесу, щоб забезпечити належний хід справи, дотримання прав учасників та ефективність судового розгляду.

Стадія провадження визначається як окрема частина судового процесу, яка характеризується специфічними ознаками даного виду провадження та об'єднує сукупність процесуальних дій учасників процесу, спрямованих на досягнення мети, визначеної нормами цивільно-процесуального законодавства, у контексті здійснення правосуддя в цивільних справах.²⁷⁴ У межах господарського судочинства

²⁷⁴ Цивільне процесуальне право України: підручник. Вид. 2-ге, переробл. та допов.: у 2 т. / за загальною ред. д. ю. н., професора, академіка М. М. Ясника. Київ: Алерта, 2021. Т. 1. С. 60.

стадія провадження уявляється як послідовність процесуальних дій, які здійснюються в певній черговості, яка визначається ГПК України й оформлюється судовим актом (ухвала суду, рішення суду, постановою тощо).²⁷⁵

Для повного уявлення про кожну стадію важливо також розглянути час, у межах якого вона відбувається, оскільки кожна стадія має певні часові межі. Тому надалі ми звернемо увагу на строки, характерні для різних стадій, які допомагають чітко визначити період, протягом якого відбуваються ті чи інші процеси, а також на значення цих строків для правильного розуміння та управління розвитком процесу.

Процесуальні кодекси встановлюють низьку процесуальних строків, дотримання яких є обов'язковим ще до відкриття провадження у справі. Зокрема, передбачено, що позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом з поданням позовної заяви (ч. 2 ст. 83 ЦПК, ч. 2 ст. 80 ГПК). Суд може витребувати докази також до подання позову як захід забезпечення доказів (ч. 4 ст. 84 ЦПК, ч. 5 ст. 81 ГПК). Заява про забезпечення доказів може бути подана до суду як до, так і після подання позовної заяви (ч. 3 ст. 116 ЦПК, ч. 3 ст. 110 ГПК). У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної заяви заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів. У разі неподання позовної заяви у зазначений строк, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження суд скасовує ухвалу про вжиття заходів забезпечення доказів не пізніше наступного дня після закінчення такого строку або постановлення судом ухвали про повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження (ч. 5 ст. 116 ЦПК, ч. 5 ст. 110 ГПК). Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи (ч. 2 ст. 149 ЦПК, ч. 2 ст. 136 ГПК).

Після надходження заяви до суду встановлюються строки необхідні для вчинення процесуальних дій спрямованих на перевірку дотримання вимог щодо звернення до суду. Так, у разі якщо відповідачем у позовній заяві вказана фізична особа, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності, суд не пізніше двох днів з дня надходження позовної заяви до суду звертається до відповідного органу реєстрації

²⁷⁵ Петренко Н.О. Стадії позовного провадження господарського судочинства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том. 31 (70). Ч. 1. № 2. С. 43.

місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи. Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи має бути надана протягом п'яти днів з моменту отримання відповідним органом реєстрації місця проживання та перебування особи відповідного звернення суду (ч.ч. 6, 7 ст. 187 ЦПК, ч. 6, 7 ст. 176 ГПК). Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог щодо форми та змісту, протягом п'яти днів з дня надходження до суду позовної заяви постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху (ч. 1 ст. 185 ЦПК, ч. 1 ст. 174 ГПК). В ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху (ч. 2 ст. 185 ЦПК, ч. 2 ст. 174 ГПК). Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи не пізніше п'яти днів з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків (ч. 5 ст. 185 ЦПК, ч. 6 ст. 174 ГПК). У разі вирішення на даному етапі питання про відмову у відкритті провадження у справі така ухвала постановляється не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви, яка надсилається заявникові не пізніше наступного дня після її постановлення (ч. 2 ст. 186 ЦПК, ч. 3 ст. 175 ГПК).

У разі відсутності підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження суд повинен відкрити провадження у справі. Ці дії він повинен вчинити протягом п'яти днів з дня надходження позовної заяви або заяви про усунення недоліків (ч. 1 ст. 187 ЦПК, ч. 1 ст. 176 ГПК). Ухвала про відкриття провадження у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, та про визнання торговельної марки (знака для товарів і послуг) добре відомою, повинна бути оприлюднена протягом двох днів з дня її постановлення, але не пізніше як за двадцять календарних днів до дня проведення підготовчого засідання (ст. 122 ГПК).

На стадії відкриття провадження також вирішуються питання про відвід (самовідвід). Це може бути вчинено як до, так і після відкриття провадження у справі (ч. 1 ст. 39 ЦПК). Відвід повинен бути вмотивованим і заявленим протягом десяти днів з дня отримання учасником справи ухвали про відкриття провадження у справі, але не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо

справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 3 ст. 39 ЦПК, ч. 3 ст. 38 ГПК).

Після відкриття провадження у справі учасники справи отримують право подавати письмові заяви і процесуальні кодекси встановлюють строки для цього. Приміром, відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі (ч. 7 ст. 178 ЦПК, ч. 8 ст. 165 ГПК). Відповідь на відзив подається в строк, визначений судом. Суд має встановити такий строк, який дасть можливість позивачу підготувати свої доводи, аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив заздалегідь до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – подати свої заперечення іншим учасникам справи до початку основного розгляду справи (ч. 4 ст. 179 ЦПК, ч. 4 ст. 166 ГПК). Заперечення подається в строк, визначений судом. Суд має встановити такий строк для подання заперечення, який дасть можливість іншим учасникам справи отримати його заздалегідь до початку розгляду справи по суті (ч. 4 ст. 180 ЦПК, ч. 4 ст. 167 ГПК). Пояснення третьої особи подаються в строк, встановлений судом. Суд має визначити такий строк, який дозволить третій особі підготувати свої доводи, аргументи та відповідні докази для надання пояснень до позову або відзиву, а іншим учасникам справи – отримати ці пояснення завчасно до початку розгляду справи по суті (ч. 4 ст. 181 ЦПК, ч. 4 ст. 168 ГПК).

Особливі строки встановлені для подання заяв по суті справи у спрощеному позовному провадженні. Зокрема відзив подається протягом п'ятнадцяти днів із дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Позивач має право подати до суду відповідь на відзив, а відповідач – заперечення протягом строків, встановлених судом в ухвалі про відкриття провадження у справі. Треті особи мають право подати пояснення щодо позову в строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, а щодо відзиву – протягом десяти днів із дня його отримання (ст. 278 ЦПК, ст. 251 ГПК).

Підготовче провадження починається відкриттям провадження у справі і закінчується закриттям підготовчого засідання. На стадії підготовчого провадження важливу роль відіграють процесуальні строки, які встановлюються судом для забезпечення ефективності та своєчасності розгляду справи. Основні процесуальні строки на цій стадії включають, в першу чергу, тривалість самого підготовчого про-

вадження, яке має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду (ч. 2, 3 ст. 189 ЦПК, ч. 2, 3 ст. 177 ГПК). Також важливим є встановлення строків для подання пояснень третіх осіб щодо позову або відзиву. Треті особи, які не висувають самостійні вимоги щодо предмета спору, мають право подати письмові пояснення щодо позову або відзиву в строк, визначений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі або в ухвалі, ухваленій на підготовчому засіданні (якщо треті особи були залучені саме на цьому етапі). Учасники справи можуть подати відповіді на такі пояснення до завершення підготовчого провадження (ст. 192 ЦПК, ст. 179 ГПК). У строк для подання відзиву відповідач має право пред'явити зустрічний позов (ст. 193 ЦПК, 180 ГПК). У строк, визначений судом, позивач має право подати відповідь на відзив, а відповідач – заперечення. Інші учасники справи можуть подати письмові пояснення щодо відповіді на відзив та заперечень до завершення підготовчого провадження, якщо судом не встановлено інший строк. Якщо до закінчення підготовчого провадження позивач подає заяву про визнання недійсним повністю або частково правочину, який пов'язаний із предметом спору та суперечить закону, суд надає відповідачу та іншим учасникам справи час для підготовки своїх пояснень та заперечень стосовно цієї заяви (ст. 199 ЦПК, ст. 184 ГПК).

В межах підготовчого провадження має бути проведене підготовче засідання, яке має бути розпочате не пізніше ніж через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі (ч. 2 ст. 196 ЦПК, ч. 2 ст. 181 ГПК). Не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження суддя повинен заявити самовідвід (ч. 3 ст. 39 ЦПК, ч. 3 ст. 38 ЦПК). До закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. (ч. 3 ст. 49 ЦПК, ч. 3 ст. 46 ГПК). До або під час підготовчого судового засідання, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, – до початку першого судового засідання у справі має бути подана заява про виклик свідка (ч. 3 ст. 91 ЦПК).

Законодавство передбачає низьку можливих процесуальних дій, які повинні бути здійснені до закінчення підготовчого провадження:

залучення до участі у ній співвідповідача (ч. 1 ст. 48 ЦПК); заміна первісного відповідача належним відповідачем (ч. 2 ст. 48 ЦПК); залучення до участі у справі співвідповідача (ч. 1 ст. 51 ЦПК, ч. 1 ст. 48 ГПК); вступ у справу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору (ч. 1 ст. 52 ЦПК, ч. 1 ст. 49 ГПК); вступ у справу третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору (ч. 1 ст. 53 ЦПК, ч. 1 ст. 50 ГПК).

Стадію розгляду справи по суті суд повинен розпочати не пізніше, ніж через шістьдесят днів з дня відкриття провадження, а у разі продовження строку підготовчого провадження – не пізніше наступного дня після його завершення. Розгляд справи по суті триває не більше тридцяти днів з моменту початку розгляду (ст. 210 ЦПК, ст. 192 ГПК). У порядку спрощеного позовного провадження розгляд справи по суті розпочинається з відкриття першого судового засідання або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судові засідання не відбуваються (ч. 2 ст. 279 ЦПК, ч. 2 ст. 252 ГПК).

На цій стадії важливим є дотримання строків проведення першого судового засідання у справі, яке проводиться не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі. За клопотанням сторони суд має право відкласти розгляд справи, щоб надати додатковий час для подання відповіді на відзив та (або) заперечень, якщо вони не були подані до першого судового засідання з поважних причин (ч. 4 ст. 279 ЦПК, ч. 4 ст. 252 ГПК). За п'ять днів до судового засідання учасник справи, його представник можуть подати заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду (ч. 2 ст. 212 ЦПК, ч. 2 ст. 197 ГПК). Не пізніше ніж за п'ять днів до початку першого судового засідання у справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження допускається зміна предмета або підстав позову (ч. 3 ст. 49 ЦПК, ч. 3 ст. 46 ГПК).

До початку розгляду справи по суті здійснюється врегулювання спору за участю судді. Такий процес триває протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з моменту постановлення ухвали про його проведення (ч. 1 ст. 201 ЦПК, 205 ЦПК, ч. 1 ст. 186 ГПК, ст. 190 ГПК).

Під час розгляду справи можливі випадки зупинення перебігу процесуальних строків. Строки, на які зупиняється провадження у справі, які, в залежності підстав зупинення провадження у справі

можуть бути: – до залучення до участі у справі правонаступника чи законного представника; – до припинення перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції; – до закінчення строку для примирення, визначеного судом; – на час проведення медіації, але не більше дев'яноста днів з дня постановлення судом ухвали про зупинення провадження у справі; – до припинення врегулювання спору за участі судді; – до набрання законної сили судовим рішенням, від якого залежить вирішення справи; – до припинення перебування на альтернативній (невійськовій) службі не за місцем проживання або на строковій військовій службі; у службовому відрядженні; – на час хвороби учасника справи; – до розшуку відповідача; – на час проведення експертизи; – до надходження відповіді від суду на доручення щодо збирання доказів; – до надходження відповіді від іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави на судові доручення про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів; – до закінчення виконавчого провадження з вилучення доказів для дослідження судом; – до закінчення перегляду в касаційному порядку (ст. 253 ЦПК, ст. 229 ГПК). Перебіг зупинених процесуальних строків відновлюється після поновлення провадження у справі. Поновити зупинене провадження у справі можливо не пізніше ніж через десять днів з моменту отримання судом повідомлення про усунення обставин, які стали причиною його зупинення (ст. 254 ЦПК, ст. 230 ГПК).

До закінчення судових дебатов у справі – це строк для подання доказів про розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи (ч. 8 ст. 141 ЦПК, ч. 8 ст. 129 ГПК). У судових дебатах кожному учаснику справи надається однаковий час для виступу з промовою в судових дебатах (ч. 1 ст. 242 ЦПК). Тривалість судових дебатов та черговість виступів учасників справи визначаються головуючим виходячи з розумно необхідного часу для викладення учасниками справи їх позиції по справі (ч. 7 ст. 242 ЦПК, ч. 3 ст. 218 ГПК).

Щодо строків проведення стадії ухвалення судового рішення законодавець передбачає, що у виняткових випадках залежно від складності справи суд може відкласти ухвалення та проголошення судового

рішення на строк не більше десяти днів з дня переходу до стадії ухвалення судового рішення (ч. 1 ст. 244 ЦПК, ч. 1 ст. 219 ГПК). Щодо строків складання повного тексту судового рішення, то у виняткових випадках, залежно від складності справи, складання повного рішення (постанови) суду може бути відкладено на термін, що не перевищує десяти днів, а у випадку розгляду справи в порядку спрощеного провадження – не більше п'яти днів з дня завершення розгляду справи. Складання повної ухвали також може бути відкладено на термін не більше п'яти днів з дня проголошення скороченої (вступної та резолютивної частини) ухвали, залежно від складності справи.. (ч. 6 ст. 259 ЦПК, ч. 6 ст. 233 ГПК).

Щодо строків підписання рішення суду то як ЦПК, так і ГПК встановлює, що його повний або скорочений текст підписується всім складом суду у день його складання (ч. 7 ст. 268 ЦПК, ч. 7 ст. 240 ГПК). Ухвали суду проголошуються негайно після їх постановлення за правилами проголошення рішень суду (ч. 9 ст. 268 ЦПК, ч. 9 ст. 240 ГПК).

Після проголошення судового рішення, копії повного судового рішення вручаються учасникам, які були присутні на засіданні, негайно після проголошення. Якщо проголошено тільки скорочену частину рішення, копії видаються за заявою учасників. У разі проголошення скороченого рішення суд надсилає копію повного рішення учасникам протягом двох днів після його складання в електронній формі або рекомендованим листом. Учасникам, які не були присутні, копія рішення надсилається протягом двох днів з дня його складання у повному обсязі, у порядку, визначеному законом, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення (ст. 272 ЦПК, ст. 242 ГПК). Учасники справи мають право ознайомитися із технічним записом судового засідання, протоколом судового засідання та протягом п'яти днів з дня проголошення рішення у справі подати до суду письмові зауваження щодо неповноти або неправильності їх запису (ч. 1 ст. 249 ЦПК). У господарському процесі протягом п'яти днів з дня підписання протоколу у справі подати до суду письмові зауваження з приводу неповноти або неправильності технічного запису або відомостей, вміщених у протоколі судового засідання (ч. 1 ст. 224 ГПК). Ці зауваження повинні бути розглянуті не пізніше п'яти днів з дня їх подання (ч. 4 ст. 249 ЦПК, ч. 2 ст. 224 ГПК).

Для належного захисту прав особи, важливими є строки набрання рішенням суду законної сили. Згідно законодавчих положень рі-

шення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не подано. Якщо апеляційну скаргу подано, рішення набирає законної сили після повернення скарги, відмови у відкритті або закритті апеляційного провадження, або після прийняття постанови суду апеляційної інстанції за результатами апеляційного перегляду (ст. 273 ЦПК, ст. 241 ГПК). Щодо ухвали суду, вона набирає законної сили негайно після її проголошення. Ухвали, що постановлені судом поза межами судового засідання або в судовому засіданні у разі неявки всіх учасників справи, розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи, набирають законної сили з моменту їх підписання суддею (суддями) (ст. 261 ЦПК, ст. 235 ГПК). В окремих випадках ЦПК України передбачає випадки негайного виконання судових рішень. Зокрема це стосується рішень суду у справах: про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку (ст. 342 ЦПК); про задоволення заяви про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації (ст. 346 ЦПК); про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи (ст. 350 ЦПК); про видачу обмежувального припису (ч. 4 ст. 350-6 ЦПК); про розкриття особою інформації, що становить професійну таємницю на ринках капіталу та організованих товарних ринках, щодо юридичної або фізичної особи (ст. 350-12 ЦПК).

Щодо строків перегляду судових рішень, то апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів, а на ухвалу – протягом п'ятнадцяти днів (для господарського процесу – двадцяти днів) з дня її проголошення. Якщо проголошено скорочене судове рішення або розгляд здійснювався без виклику учасників, строк обчислюється з дня складання повного рішення. Учасник, якому повне рішення або ухвала не були вручені у день проголошення, може подати апеляційну скаргу: 1) на рішення суду – протягом тридцяти днів (двадцяти – для господарського процесу) з дня вручення; 2) на ухвалу суду – протягом п'ятнадцяти днів (десяти – для господарського процесу) з дня вручення відповідної ухвали (ст. 354 ЦПК, ст. 256 ГПК). Касаційна скарга на судові рішення подається протягом тридцяти днів (двадцяти днів – для господарського судочинства) з дня його проголошення. Якщо було проголошено лише скорочене судове рішення або розгляд справи проводився без повідомлення учасників, строк обчислюється з дня

складення повного рішення. Учасник, якому повне судове рішення не було вручено в день його проголошення або складення, може подати касаційну скаргу протягом тридцяти днів (двадцяти – для господарського судочинства) з дня вручення рішення, з правом поновлення пропущеного строку. (ст. 390 ЦПК, ст. 288 ГПК).

На стадії виконання судових рішень мета процесуальних строків полягає в забезпеченні своєчасного та належного виконання судових рішень. Це включає гарантування дотримання прав та обов'язків учасників процесу, недопущення затягування виконання рішення, а також забезпечення ефективності примусового виконання через чітке регулювання термінів для подачі заяв, заперечень, скарг та інших дій, пов'язаних із виконанням судового акта. Так, протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів (ч. 4 ст. 431 ЦПК, ч. 4 ст. 327 ГПК). Заява про виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню суд розглядає заяву в десятиденний строк з дня її надходження (ч. 3 ст. 432 ЦПК, ч. 3 ст. 328 ГПК).

Мирова угода, укладена між сторонами, або заява стягувача про відмову від примусового виконання рішення подається в письмовій формі державному чи приватному виконавцю, який не пізніше тридцяти днів передає її до суду, що видав виконавчий документ, для затвердження. Питання про затвердження мирової угоди або про задоволення заяви стягувача щодо відмови від примусового виконання рішення суд вирішує протягом десяти днів з моменту отримання відповідної заяви (ст. 434 ЦПК, ст. 330 ГПК). Заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення розглядається у двадцятиденний строк з дня її надходження до суду (ч. 2 ст. 435 ЦПК, ч. 2 ст. 331 ГПК).

Мета процесуальних строків на стадії судового контролю за виконанням судових рішень полягає в тому, щоб забезпечити своєчасне, ефективне і законне виконання судових рішень, гарантувати дотримання прав сторін та забезпечити належний контроль за діями виконавців. Встановлені строки допомагають запобігти затягуванню процесу виконання, забезпечують швидке реагування суду на порушення і створюють чітку правову визначеність для учасників процесу. Зокрема, це строки для звернення зі скаргою на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи орга-

ну державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення. Така скарга може бути подано до суду: а) у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права або свободи; б) у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій (ч. 1 ст. 449 ЦПК, ч. 1 ст. 341 ГПК). Строк розгляду даної скарги – двадцять днів з дня прийняття її до розгляду. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду цей строк може бути продовжений не більше ніж на двадцять днів (ч. 1 ст. 450 ЦПК, ч. 1 ст. 342 ГПК). Перебіг строку для подання звіту про виконання рішення починається з дня набрання законної сили рішенням суду (ч. 5 ст. 453-1 ЦПК, ч. 5 ст. 345-1 ГПК). Заява про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення розглядається протягом десяти днів (ч. 1 ст. 453-2 ЦПК, ч. 1 ст. 345-2 ГПК).

Отже, процесуально-стадійні строки відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності та законності судового процесу. Вони регулюють час для здійснення різних процесуальних дій на кожній стадії справи, забезпечуючи належне виконання судових рішень, своєчасне подання доказів, заперечень та інших документів. Правильне застосування цих строків сприяє захисту прав учасників процесу, попередженню затягування розгляду справ та забезпеченню стабільності судової практики.

Правозастосування процесуально-стадійних строків має низку особливостей. Наприклад, строки можуть бути продовжені або поновлені за певних умов, що забезпечує гнучкість процесу та врахування поважних причин, які можуть виникнути у сторін або учасників справи. Водночас порушення строків може призвести до негативних наслідків для учасників справи, зокрема, до втрати права на подання заяв чи скарг, або до призупинення виконання судового рішення. Таким чином, ефективне правозастосування процесуально-стадійних строків є необхідним для забезпечення справедливого та швидкого судового розгляду, а також для належного виконання рішень суду.